

KANKINIŲ KOPLYČIA

IR KRIPTOS

INGA KOVALENKAITĖ

Po 1602 m., kai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) etmonas ir Vilniaus vaivada Jonas Karolis Chodkevičius į Kretingą pakvietė 6 brolius bernardinus, buvo susirūpinta vienuolyno statyba, šalia kurio 1617 m. iškilo ir nauja mūrinė bažnyčia. Anais laikais įprasta tvarka vienuolynų bažnyčiose už altoriaus būdavo įrengiamos choro stalės, kur vienuoliai skaitydavo (vykdavo jų liturgines valandas). Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia šiuo požiūriu nebuvo išimtis. Dar pirmoje XVII a. pusėje broliams bernardinams buvo parūpintos nepaprasto grožio stalės. Dabar Kretingos bažnyčia Lietuvoje yra išskirtinė – ji išsaugojo šį meno kūrinį, vienintelį tokį šalyje.

Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčioje

Iš pradžių Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia buvo pastatyta vienanarė. Ji ne kartą buvo perstatyta. Seniau didysis altorius stovėjo vienoje linijoje su šv. Antano ir Švč. Mergelės Marijos altoriais, taigi už jo buvo pakankamai erdvės stalėms išdėstyti. XVIII a. vid. didįjį altorių įrengus toje vietoje, kur jis stovi dabar, stalės buvo suspaustos. Kairiosios navos, atsiradusios po 1908–1912 m. pertvarkymų, gale esančią patalpą broliai pranciškonai sumanė panaudoti kopyčiai, į kurią galėtų perkelti senąsias stales. Ši patalpa iki to laiko buvo naudojama kaip sandėlys – čia buvo laikomos spintos, įvairūs bažnytiniai reikmenys, iš čia buvo galima nusileisti į rūsius, kur brolis Romukas liedavo žvakes, valytoja pasidėdavo savo darbui reikalingus įrankius. Naujojoje kopytėlėje akį patraukia Kretingos klebono brolio Evaldo Darulio OFM tapytas kryžius, sukurtas perskaičius Šv. Pranciškaus raštus, knygų apie pranciškoniską dvasingumą, išstudijavus pranciškoniską ikonografiją. Kopytėlę puošia ir skulptoriaus Rimo Sakalausko sukurtas altorius, seniausi Lietuvoje

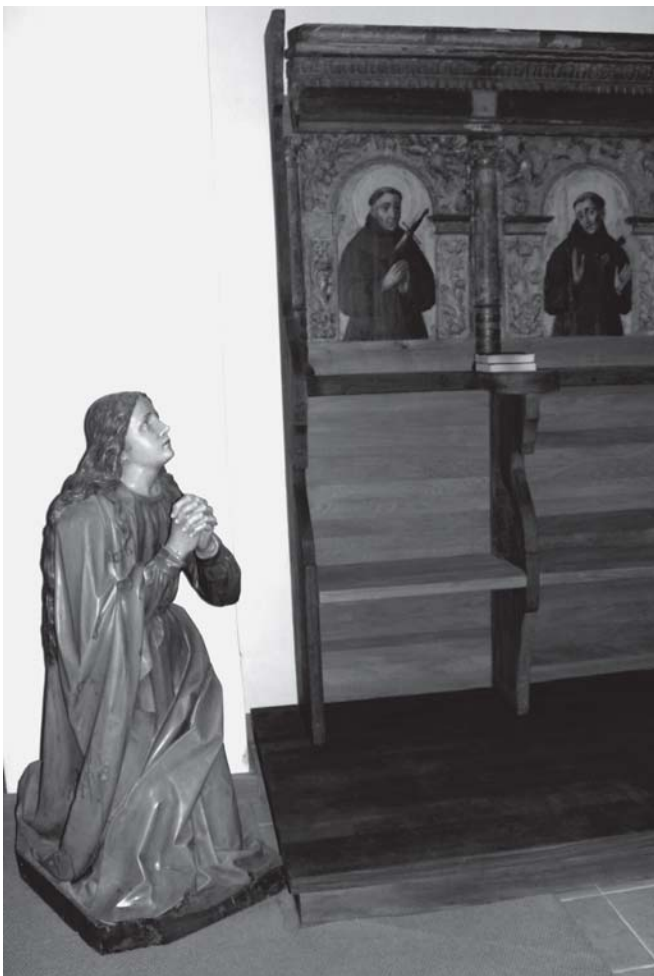
Ingos Kovalenkaitės ir Danutės Mukienės nuotraukose – Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčios Kankinių kopyčios fragmentai

žinomi vargonai (pastatyti 1744 m). Koplytėlė pavadinta Kankinių koplyčia, nes beveik visose stalių ikonose vaizduojami broliai vienuoliai, kurie buvo nukankinti. Anot klebono Evaldo Darulio OFM, tikėtina, jog jie buvo nukankinti Lietuvoje, kankiniai buvo konkretūs istoriniai asmenys, apie kuriuos šiandien jau nieko nebegalima pasakyti, nežinomi net jų vardai. Vis dėlto keletą iš jų įmanoma įvardyti: moteris, pavaizduota su Švč. Sakramentu, greičiausiai yra šv. Klara. Klaupkose, ten, kur yra ikona, matosi juodo apsiausto ir balto abito dalis, turėtų būti vaizduojamas šv. Domininkas.

Kretingoje kurį laiką veikė ikonografijos mokykla, todėl, anot klebono Evaldo Darulio OFM, stales galėjo nutapyti patys broliai pranciškonai. Kai kurie tyrinėtojai mano, kad stales Kretingos pranciškonams padarė ir padovanojo Senkų kaimas arba kad jas Senkų kaimo bajorai fundavo, dovanojo stalėms reikalingas statybines medžiagas. Menotyrininkas Stasys Latonas yra nurodęs, kad Senkų kaimo legendoje teigiama, jog stalės padarytos iš juodalksnio. Tuo tarpu stalės yra ažuolinės. Tikėtina, kad suklysta (norėta pasakyti, kad jos yra tamsiai beicuotos).

Restauruojant stales, kai buvo atidengtas pirminis sluoksnis, rastas tamsus fonas su paausuotomis detalėmis. Lietuvos dailės muziejaus Prano Gudyno restauravimo centro restauratorius Alfonsas Šaulys yra nurodęs, kad stalės sukurtos

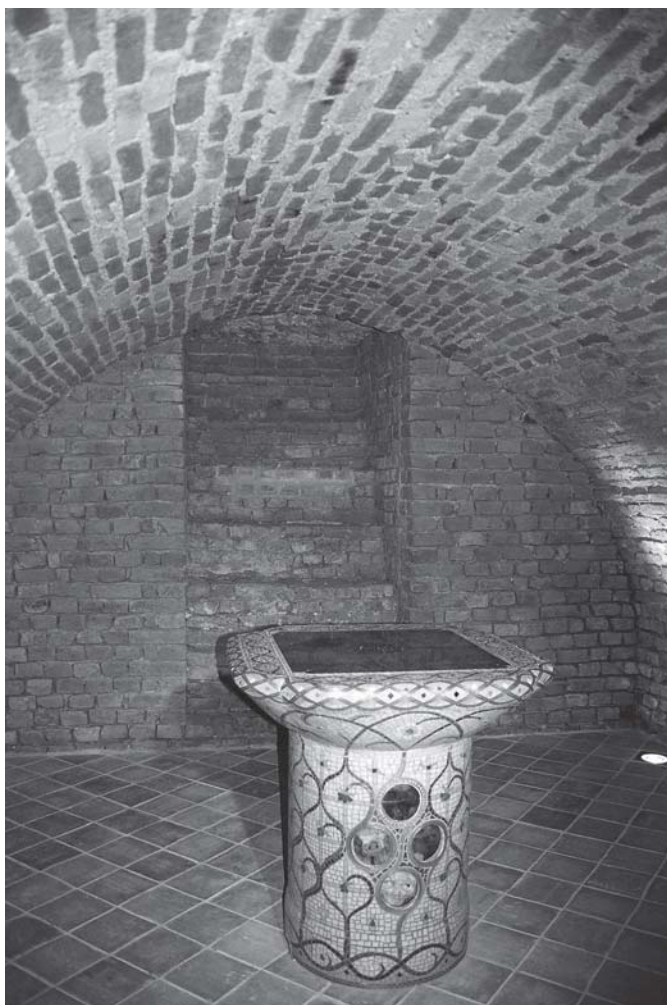
XVI a. Restauruojant paaiškėjo, kad stalės yra buvusios permontuotos dar prieš tai, kai jas pastatė Kretingos bažnyčioje. Kai kurie menotyrininkai linkę manyti, kad stalės – ne vieno autoriaus darbas, t. y., kad jas yra nutapę keli dailininkai.

Kretingos bažnyčios Kankinių koplyčios stalės – renesanso stiliaus kūrinys. Jos aukštos (2,4 m), dviejų dalių. Atkaltėse – paukščių, vaisių ir žiedų reljefiniai ornamentai ir puskolonės aprėmintos plokštumos, kuriose pavaizduota 20 pranciškonų. Jų portretai yra buvę ne kartą atnaujinti, pertapyti, stales daugelį metų niokojo medžio kenkėjai. Už tai, kad dabar galime gėrėtis šiomis unikaliomis drožinėtomis, paausuotomis ir pasidabruotomis stalėmis su pranciškonų atvaizdais, o broliai vienuoliai gali tęsti beveik 400 metų turinčią tradiciją – skaityti brevijorių šioje koplyčioje esančiuose suoluose, reikia padėkoti pranciškono Juozapo Marijos tėveliui, Kretingos vienuolyno stalių restauruotojui Antanui Žukauskui. Jo dėka nuimti keli sluoksniai dažų, daug kur iš dalelių surinkta drožyba. Koplyčioje darbai dar tik įpusėti. Vis dar restauruojamos klaupkos. Priekiniai jų skydai taip pat išdažyti vienuolių atvaizdais, kurie buvo uždažyti ir surasti tik tyrimų metu, kai tyrimams buvo panaudotas rentgenas.

Kankinių koplyčioje ne tik brevijorius skaitomas (tai gali stebėti ir pasauliečiai). Kiekvieną ketvirtadienį nuo ryto iki vakaro Kretingos bažnyčios Kankinių koplyčioje vyksta Švč. Sakra-

(Nukelta į 48 p.)

Danutės Mukienės nuotraukose – Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelės Marijos bažnyčios kankinių koplyčios fragmentai

(Atkelta iš 47 p.)

mento adoracija. Čia jau yra surengta ir keletas vargonų muzikos koncertų. Jų metu atlikėjai grojo restauruotais senaisiais vargonais, atvežtais iš Gintališkės kaimo (Plugės r.). Šie vargonai, pagaminti Rytprūsiose arba Kurše, datuojami XVII–XVIII a. Ant vargonų yra parašyta 1744 m. data. Tikėtina, kad tai vargonų dažymo, o ne pagaminimo data.

Kankinių koplyčioje esančiais laiptais galima nusileisti į rūsius, kuriuose yra bažnyčios fundatorių Chodkevičių kriptos. Restauruotuose sarkofaguose, puoštuose paausuotais ornamentais ir liūtų galvutėmis, guli jų vaikai Jeronimas ir Jonas Kazimieras, taip pat Karolis Jurkovskis. Čia buvo palaidota ir pirmoji Jono Karolio žmona Sofija Mieleckytė-Chodkevičienė bei dukra Marija Ona. Savo valią čia ilsėtis buvo pareiškęs ir pats Jonas Karolis Chodkevičius (jo valios antroji žmona nepaisė ir J. K. Chodkevičiaus palaikus palaidojo savo tėviškėje – Ostroge).

Netoli Chodkevičių kriptos yra 2005 m. rudenį pašventinta kankinių kripta, atsitiktinai sutrasta XX a. pr. Čia esančioje nedidelėje patalpoje surasti 120-ties žmonių palaikai. Manoma, kad XVII a. vid., vykstant karams su švedais, šie siautėjo po Kretingos miestą, plėšė katalikų bažnyčią ir tikinčiuosius kripte už-

Ingos Kovalenkaitės nuotraukose – Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčios rūsių ir jose esančių kriptų fragmentai

mūrijo gyvus. Turbūt tarp jų būta ne tik pranciškonų, bet ir pasauliečių, nes rasta ir moterų palaikų. Ant lubų žvakėmis yra išdeginti kryžiai – nežinia, ar palikti užmūrytų kankinių, ar juos atradusių žmonių. Visi palaikai palaidoti čia iškastoje gilioje šachtoje ir sudėti į altorių, ant kurio lotyniškai užrašyta: „Brolių, mažesniųjų kankinių, kančia“. Galbūt čia ilsisi palaikai ir tų brolių, kurie vieni pirmųjų meldėsi Kretingos vienuolyno stalėse, kurias iki šiol puošia pranciškonų kankinių atvaizdai, tada dar nežinodami, kad jų taip pat laukia kankinystės vainikas.

